

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยที่คำว่าวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาของการศึกษา ค้นคว้าออกเป็น 6 ด้านด้วยกัน คือ

1. ความหมายของ "ความคิดเห็น"
2. ความหมายของ "บทบาท"
3. กิจกรรมของชุมชน
4. กิจกรรมของชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
5. บทบาทของครูในกิจกรรมของชุมชน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2521: 32) ได้กล่าวว่า สังคมชนบทเป็นสังคมค่อยพัฒนาที่กำลังถูกทอดทิ้ง และคนรุ่นใหม่ที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของชนบท ซึ่งได้รับการศึกษาสูงขึ้นก็ไม่รู้สึกผูกพันที่จะอยู่กับชนบทอันเป็นที่เกิดกำเนิดมากนัก ผลที่ตามมาคือชนบท อยู่ในสภาพที่ล้าหลัง ถูกเอาวัดเอาเปรียบ ประกอบกับลักษณะสังคมไทยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและคตินิยม ความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น การรับระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม การไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติ อิทธิพลของสื่อมวลชนทำให้เกิดการเลียนแบบ ในลักษณะที่บางอย่างไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, บรรยาย อ้างถึงใน เติมศักดิ์ สุวรรณประเทศ 2521: 266) อย่างไรก็ตามชนบทไทยคือหัวใจของประเทศชาติ ถ้าชนบทอยู่ไม่ได้ ชาตียิ่งอยู่ไม่ได้ (เปรม ติณสูลานนท์ 2523: 2) ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะช่วยกันหาทางช่วยเหลือและพัฒนาชนบทให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานของรัฐบาลจัดหรือคนในชุมชนร่วมมือกันดำเนินการ ก็เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และการแก้ไขปัญหามชนบทตามแนวใหม่จะต้องยึดถือหลักเพื่อให้พี่น้องชนบทช่วยเหลือตนเองและชุมชน

(เปรม ศึกษานานท์ 2523: 2) ผู้ที่จะสามารถเป็นผู้นำทำให้การดำเนินงานของชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นคือ ครู อาจารย์ พัฒนาการและข้าราชการต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ๆ โดยบุคคลเหล่านี้จะนำเอาวิทยาการใหม่ ๆ แนวคิดใหม่ ๆ ไปเผยแพร่ในชุมชนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น (เติมศักดิ์ สุวรรณประเทศ 2521: 276)

ผู้ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทได้ดีที่สุดก็คือ "ครู" โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูประชาบาล หรือครูที่สอนในระดับประถมศึกษา เพราะคนส่วนใหญ่ของประเทศมีโอกาสได้เรียนเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตามหลักสูตรเดิมหรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรใหม่เท่านั้น และการศึกษาที่เป็นบริการที่เข้าถึงประชาชนได้ดีที่สุด การศึกษาจะช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถในอันที่จะปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม รวมทั้งปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของตน อีกทั้งยังช่วยทำให้มีความสามารถที่จะดำรงชีพและดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้ตามที่ตนปรารถนา

ความหมายของ "ความคิดเห็น"

ชอว์และไรท์ (Shaw and Wright 1967: 320) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่าเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลมาจาก "ทัศนคติ" ซึ่งตรงกับคำกล่าวของคาลาซา (Kolasa 1969: 386) ที่บอกว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคลในอันที่จะพิจารณาถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งจากสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือ ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกถึงการลงความเห็นของบุคคลหนึ่งด้วยข้อเท็จจริง

ฮอร์นบี, เกทบีและเวคฟิลด์ (Hornby, Gateby and Wakefield 1986: 682) ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นว่าเป็นความเชื่อ การลงความเห็นที่ไม่ได้เป็นความรู้สักอันแท้จริง หรือความเห็นในบางสิ่งบางอย่างที่อาจเป็นจริงได้ ซึ่ง โคลส์นิก (Kolesnik 1970: 296) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแปลความหมาย (Interpretation) หรือการลงความเห็นที่เกิดจากข้อเท็จจริง (Facts) ซึ่งแต่ละคนคิดว่าถูกต้องแต่นั่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้

กล่าวโดยสรุปก็คือ "ความคิดเห็น" เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจาก ความรู้สึก ความเชื่อ พื้นความรู้ ประสบการณ์ ทัศนคติ และสภาพแวดล้อมเดิมของบุคคล นั้น ๆ ซึ่งคิดว่าถูกต้องแต่บุคคลอื่นอาจไม่เห็นด้วยก็ได้

ความหมายของ "บทบาท"

มีผู้ให้ความหมายไว้หลายอย่างด้วยกัน แมคโดนัลด์และสแกนแลนเบอร์ก (Macdonald and Schellenburg 1971: 3) ได้ให้ความหมายของคำว่า "บทบาท" ในลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมอันเป็นที่ คาดหวังโดยสมาชิกของสังคมที่มีต่อบุคคลนั้น ๆ

บุคคลแสดงบทบาทของตนในกลุ่มเพื่อให้บุคคลอื่นพอใจ พฤติกรรมระหว่างบุคคลซึ่ง เกิดจากสมาชิกในองค์กรหรือกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะที่เผชิญหน้ากัน พัทนี วรกวิน (2522: 34) ใ้กล่าวว่า ลักษณะของบทบาท (Role Description) หมายถึงพฤติกรรมทั้งหมดของ บุคคลที่แสดงถึงบทบาท หรือมากกว่านั้นที่จะแสดงถึงลักษณะของการรับรู้ของแต่ละบุคคลในลักษณะ ของพฤติกรรม

เลวินสันได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ (Levinson, 1964: 284-285) ดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norms) ความมุ่งหวัง ขอบห้าม ความรับผิดชอบ และอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกันซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตาม ความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด และมุ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ
2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่ง ที่คิดและทำเพื่อ ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ
3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่ง นั้น ๆ เอง

ดังนั้นคำว่า "บทบาท" จึงหมายถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามอำนาจหน้าที่ที่ต้องกระทำเมื่อมาดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด และพฤติกรรมดังกล่าวย่อมมีส่วนผูกพันกับความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งและความคิดหวังของสังคมที่เห็นว่าบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ควรกระทำ

กิจกรรมของชุมชน

ในชุมชนต่าง ๆ ย่อมมีกิจกรรมของกลุ่มแตกต่างกัน รูปแบบของกิจกรรมก็ย่อมต่างกัน อย่างไรก็ตามกิจกรรมของชุมชนโดยทั่วไปจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้

1. กฎและระเบียบ กฎและระเบียบเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยสร้างความสงบสุขในสมัยก่อนกฎและระเบียบของสังคมก็คือประเพณีของท้องถิ่น และโดยการกำหนดของท้องถิ่น ซึ่งกำหนดขึ้นจากความขัดแย้งและการลงโทษ

2. ระบบการศึกษาหรือโรงเรียน เด็ก ๆ ที่ยังช่วยพ่อแม่ทำงานในไรนา จำเป็นต้องได้รับการศึกษาเพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่จะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความก้าวหน้า พ่อแม่ของชาวชนบทเป็นจำนวนมากที่มีค่านิยมว่า การศึกษาที่สูงขึ้นจะช่วยใหลูกมีอนาคตที่รุ่งเรืองและมีงานทำ

3. การบริการทางการแพทย์ การบริการทางการแพทย์มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของชนบท

4. แบบของกิจกรรมอย่างไม่เป็นทางการ ในสังคมทุก ๆ สังคมจะมีแบบของกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการที่จะให้ความพึงพอใจแก่บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมดังกล่าวอาจมีหลายรูปแบบ เช่น การชุมนุมกันของสมาชิกในครอบครัว การฟังเทศน์ การชมดนตรีพื้นเมือง ลิเก ละคร การเต้นหรือรำวง

กิจกรรมของชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เดิมชื่อ "เมืองประจิม" เป็นเมืองหน้าด่านของประเทศไทยทางด่านชายแดนเขมร จึงเกิดกรณีพิพาทเรื่องชายแดนเป็นประจำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2520 พนารกับพญารวมกันยกกองการร้ายคอมมิวนิสต์ได้โจมตีหมู่บ้านสันล่อชงัน บ้านสะแก

อำเภอตาพระยา ได้ทำร้ายราษฎร กวาดต้อนชาวมานและทรัพย์สินเข้าไปในกัมพูชา ในวันที่ 25 ธันวาคม 2521 ได้เกิดการสู้รบในกัมพูชาระหว่างฝ่ายเฮงสัมริน ซึ่งมีทหารต่างชาติหนุนหลัง เข้าโจมตีกำลังของฝ่ายพอลพต มีราษฎรและทหารกัมพูชาจำนวนมากได้หลบหนีการสู้รบและความสะดวกเข้ามาในเขตชายแดนไทย การอพยพพลี้ภัยครั้งนี้ทำให้กระทบกระเทือนสถานะความเป็นอยู่ของชาวไทยที่อาศัยในแถบนี้ บางครอบครัวต้องละทิ้งถิ่นฐานและอพยพไปอยู่ที่อื่น ชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยยังมีส่วนทำลายเศรษฐกิจของชาวมานควย เช่น เขี้ยมย่ำทำลายที่ดิน พืชไร่ และผลิตผลทางเกษตร อาคารบ้านเรือน โดยเฉพาะเหตุการณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2523 ทหารเวียตนามประมาณ 1000 คน ได้เข้ามาโจมตีค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชา บ้านโนนหมากมูน ตำบลโคกสูง อำเภอตาพระยา ทหารไทยได้ใช้กำลังอาวุธเข้าผลักดันและขับไล่ออกไป การปะทะกันอย่างหนักจนสามารถผลักดันและขับไล่อพยพเวียตนามออกจากเขตแดนไทยได้ในที่สุด โดยฝ่ายเวียตนามเสียชีวิตประมาณ 80 คน จับเป็นได้ 3 คน และยึดอาวุธยุทโธปกรณ์ได้อีกมากมาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2525: 7)

การปะทะกันระหว่างทหารเขมรแดงและทหารไทยมีขึ้นเป็นประจำกระทั่งเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2526 เวียตนามได้เริ่มระดมยิงอาวุธหนักเข้าใส่ที่ตั้งกองกำลังเขมร 3 ฝ่าย ที่ฐานมันไกลแนวชายแดนไทย จุดที่โจมตีหนักที่สุดคือ เขาพนมประและเขาพนมฉัตรและชมรมจังกาโก และที่สุดเวียตนามก็บุกเข้ายึดชมรมจังกาโกได้ มีผลทำให้ชาวเขมรอพยพหนีเข้าไทยกว่า 1 หมื่น 5 พันคน (ไทยรัฐ 3 เมษายน 2526: 16)

เมื่อมีปัญหาความไม่สงบสุขของราษฎรตามแนวชายแดนรัฐบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหามาตรการแก้ไขอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐทุก ๆ แห่งจึงควรมีความรับผิดชอบที่จะระดมยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดควรจะเน้นที่การพัฒนาคุณภาพของบุคคล สุขภาพอนามัย การเพิ่มรายได้ ส่งเสริมอาชีพ การปกครอง กิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรีที่สำคัญ ได้แก่

1. กิจกรรมการรวมกลุ่มทางด้านการเมืองการปกครอง เป็นกลุ่มที่รวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ทางการบริหาร การจัดระเบียบภายในหมู่บ้าน ตลอดจนการควบคุม ดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยของคณาภายในหมู่บ้าน กลุ่มทางกรเมืองการปกครองที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1.1 ลูกเสือชาวบ้าน เป็นความร่วมมือกลุ่มมวลชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีร่วมมือกันทำประโยชน์แก่ส่วนรวม อีกทั้งยังมีประโยชน์ในการหาข่าวความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ ตลอดจนเป็นตัวกลางในการเผยแพร่แนวความคิดในการปฏิบัติงานต่อต้านคอมมิวนิสต์ไปสู่คนในชุมชน

1.2 ไทยอาสาป้องกันชาติ เป็นกลุ่มพลังมวลชนที่มีประสิทธิภาพสูงในการปราบและต่อต้านคอมมิวนิสต์ จัดตั้งขึ้นตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยไทยอาสาป้องกันชาติ พ.ศ. 2521 แยกเป็น 2 ประเภท คือป้องกันตนเอง มีวัตถุประสงค์เน้นหนักในการต่อต้านและป้องกันการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์หรือภัยจากชาติศึก และประเภทคุ้มครองพัฒนา การฝึกอบรมให้หลักสูตรของ กอ.รมน. นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรม ทสปช. ขึ้นก้าวหน้าตามโครงการพระราชดำริ เพิ่มวิชาการใหม่ ๆ คือ ภาคป่าและภาคภูเขาเข้าไปในหลักสูตรด้วย ฝึกตามหลักสูตรพิเศษของ กอ.รมน. โดยครูฝึกอย่างเข้มข้นจากศูนย์สงครามพิเศษ

1.3 สมาชิกหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) เป็นโครงการที่กำหนดแนวทางต่อสู้กับ ผกค. ด้วยวิธีใหม่ แต่ที่จังหวัดปราจีนบุรีเป็นแนวทางการป้องกันตนเองจากการรุกรานของต่างชาติ ในการบริหารโครงการ อพป. รัฐบาลกำหนดนโยบายว่า ให้รวมโครงการพัฒนาบริการและป้องกันรักษาความปลอดภัยของหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับหมู่บ้านเข้าด้วยกัน ใช้หลักบริการแบบรวมการของงานเดียวหรือหน่วยงานเดียวกัน แต่แยกกันบริหารจัดการ ปฏิบัติการและรับผิดชอบเพื่อหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนของโครงการและให้ทุกโครงการผสมผสานเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันแผนโครงการต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้ประชาชนจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้านด้วยตนเอง สามารถรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านด้วยตนเอง และพัฒนาอาชีพของตนให้ดีขึ้น ในการดำเนินการบริหารโครงการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยทำหน้าที่อำนวยการ และประสานงาน มีกระทรวงสำคัญ ๆ ที่ให้การสนับสนุน คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงศึกษาธิการ

สำหรับหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้การสนับสนุนหมู่บ้าน อพป. ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา กรมการศาสนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมพลศึกษา กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมการศึกษานานาชาติ และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ความ

รับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับครูประถมศึกษาโดยตรงก็คือ ทำหน้าที่จัดตั้งและส่งเสริมโรงเรียนประถมศึกษาให้มีคุณภาพดี และฝึกอบรมครูประถมศึกษาแล้วแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการการศึกษาและวัฒนธรรมประจำหมู่บ้าน อพป.

1.4 สภาตำบล เป็นการกระจายอำนาจการบริหารราชการจากส่วนกลางไปสู่ส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยคณะกรรมการทั้งหมด ซึ่งมาจากผู้ใหญ่บ้านทุก ๆ หมู่บ้าน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน ๆ ละ 1 คน พัฒนาการ 1 คน กำหนดเป็นประธานโดยตำแหน่ง ครูใหญ่เป็นกรรมการและเลขานุการ สภาตำบลทำหน้าที่บริหารโดยมีคณะกรรมการบริหารกิจการของตำบลและมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำเภอเป็นที่ปรึกษาช่วยการดำเนินการและแก้ไขอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ การดำเนินการของสภาตำบลนั้นจะมีการประชุมเกี่ยวกับการทำโครงการเสนอเพื่อขออนุมัติโครงการ ก.ส.ช. และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านหรือตำบล

2. กิจกรรมการรวมกลุ่มทางคานสังคมวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา วัฒนธรรม การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และการสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม กลุ่มกิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่

2.1 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างแม่บ้านกับเกษตรกรอำเภอในการนำผลผลิตไปขาย โดยผลผลิตเหล่านี้อาจจะไปจากการปลูกเห็ด งานเย็บปักถักร้อย ทอผ้า ทำโอ่งซีเมนต์ ฯลฯ ซึ่งแม่บ้านของเกษตรกรจะได้รับความรู้จากหน่วยงานของราชการ เมื่อแม่บ้านมีเวลาว่างจากงาน ก็จะเพิ่มผลผลิตทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ก็ยังมีการรวมกลุ่มสตรีทอเสื่อ กลุ่มสตรีจักเย็บเสื่อผ้า ฯลฯ

2.2 กลุ่มเยาวชน เช่น กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว กลุ่มกีฬา กลุ่มนาฏศิลป์ กลุ่มดนตรี เนื่องจากเยาวชนที่ดี มีความรู้ความสามารถ ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชาติ เพราะคนวัยนี้มีกำลังกายที่แข็งแรง เยาวชนเหล่านี้เมื่อเสร็จจากการทำหน้าที่แล้วก็อยู่เฉย ๆ ดังนั้นจึงจัดให้มีการรวมกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกโรงเรียนให้เป็นมีกนิยณแล้ว ส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในด้านอาชีพ ตลอดจนการนำเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน

2.3 กลุ่มพัฒนาและกลุ่มอาสาพัฒนา ได้แก่ กลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวเพื่อกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ตัดถนน ซักคลอง สร้างศูนย์เด็ก ฯลฯ

3. กิจกรรมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและอาชีพ เป็นกลุ่มกิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ทางการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะหาทางลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิตการจำหน่ายเป็นการเพิ่มรายได้ กลุ่มประเภทนี้ ได้แก่

3.1 กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มเกษตรกรแผนใหม่ กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัว กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มเลี้ยงไก่ ฯลฯ

3.2 กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้า และกลุ่มสหกรณ์

กิจกรรมในชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรีส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีหรือศาสนา เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธโดยเคร่งครัด เป็นคนใจบุญมีศีลธรรม โดยมากให้ความเคารพนับถือข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโส (สำนักงานจังหวัดปราจีนบุรี 2526: 39) โดยทั่วไปมีความรักถิ่นฐานบ้านช่องที่ทำมาหากิน มีความรักชาติบ้านเมืองให้ความร่วมมือในการพัฒนากิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม กิจกรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. งานที่เกี่ยวกับการทำบุญทางศาสนาที่สำคัญคือ งานกรฐินและงานผ้าป่า ในการจัดผ้าป่าและกรฐินจะมีคนในท้องถิ่นหรือผู้มีศรัทธาและฐานะดีเป็นประธานในการทอดกรฐิน สำหรับงานทอดกรฐินจะต้องมีการจองคือ แจงให้วัดทราบก่อนทอดและทำพิธีในช่วง 1 เดือน หลังออกพรรษา ส่วนงานทอดผ้าป่าจะทำพิธีใดตลอดปี ผู้มาร่วมพิธีจะได้รับการต้อนรับจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี โดยทางวัดขอใหชาวมานบริจาคสิ่งของ เช่น ข้าวสาร มะพร้าว กลวย หน่อไม้ ทุเรียน หรือผลไม้ตามฤดูกาล ที่เป็นผลผลิตจากชุมชน เพื่อนำมาประกอบอาหารเลี้ยงแก่ผู้มาร่วมงาน ในการทำอาหารเลี้ยงนั้นชาวบ้านจะมาช่วยกันทำที่วัด หรือมิฉะนั้นจะเป็นไปในลักษณะที่ทางวัดจะขอบริจาค "ข้าวหม้อ แกงหม้อ" จากผู้มีใจศรัทธา หรือมีฐานะดีในชุมชนนั้น

นอกจากงานกรฐินและงานทอดผ้าป่าสามัคคีที่คนในชุมชนถือว่าเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ ที่ทุกคนจะต้องให้ความร่วมมือร่วมใจกันแล้ว ยังมีงานบุญอื่น ๆ อีก เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันธรรมสวนะ สำหรับกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่ งานบวช งานแต่งงาน งานศพ วันสงกรานต์ วันสารทวันลอยกระทง ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเหมือนกับประเพณีของไทยในภาคกลางโดยทั่ว ๆ ไป

ไม่มีลักษณะเด่นอันจะเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เหมือนบางจังหวัด ทั้งนี้เพราะคนในจังหวัดปราจีนบุรีหรืออพยพมาจากทุกภาค มีทั้งคนในภาคกลาง ภาคใต้และภาคอีสาน จึงทำให้ลักษณะโครงสร้างทางวัฒนธรรมของจังหวัดเป็นไปในลักษณะที่เป็นกลางๆ นอกจากในท้องที่ หรือหมู่บ้านใดมีคนภาคใดมาก รายละเอียดในการทำพิธีก็จะแตกต่างกันไปบ้างแต่ไม่มากนัก

2. งานที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ผู้ริเริ่มจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการ ครู เช่น เมื่อเกิดกรณีน้ำท่วมก็จะชักชวนกันมาซ่อมแซมถนน เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นเส้นทางคมนาคมและขนส่งสินค้าจากหมู่บ้านไปขายในตลาดพัฒนาวัด พัฒนาโรงเรียน ฯลฯ โดยที่จะขอความร่วมมือจากคนในชุมชนให้สละทรัพย์สินเพื่อมาซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการพัฒนา สละแรงกายโดยขอแรงผู้ที่ว่างจากการงาน ทั้งคนหนุ่มคนสาว ผู้ใหญ่และเด็ก ในการบอกกล่าว จะใช้วิธีการบอกเมื่อคนมาชุมนุมกัน เช่น บอกที่วัดเมื่อเวลาคนมาทำบุญ จากนั้นเมื่อถึงวันที่จะมารวมแรงร่วมใจทางวัดหรือทางโรงเรียนก็จะประกาศทางเครื่องกระจายเสียงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้คนในหมู่บ้านที่ไม่มีภาระกิจมาช่วย

3. งานที่เกี่ยวกับการศึกษา งานนี้เป็นงานที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของเด็กในท้องถิ่น ซึ่งมีทั้งกิจกรรมเกี่ยวกับความรู้ ความบันเทิง โดยอาศัยความร่วมมือและช่วยเหลือจากคนในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษานี้มีหลายอย่าง เช่น

3.1 งานวันประถมศึกษา กิจกรรมนี้จัดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลในวันที่ 25 พฤศจิกายน ทางโรงเรียนจัดให้มีการแสดงนิทรรศการผลงานของโรงเรียนตามกลุ่มโรงเรียน และผลงานของนักเรียน การประกวดอุปกรณ์การเรียนการสอน การตอบปัญหา มรรยาท โดยขอความร่วมมือจากชุมชนในการจัดสรรรางวัล หรือขอบริจาคเงินเพื่อเป็นทุนการศึกษาของเด็กที่ยากจนและขาดแคลนแต่มีความตั้งใจในการเรียนดี

3.2 งานวันเด็ก งานนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้เด็กได้รับความรู้และความสนุกสนานทางโรงเรียนจึงจัดให้มีกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยให้มีการแข่งขันเกม กีฬา เช่น วิ่งวิบาก วิ่งแข่ง วิ่งกระสอบ เหยียบลูกโป่ง ประกวดร้องเพลง แฟนซี ฯลฯ ผู้ปกครอง หรือคนในชุมชนก็จะเดินทางมาดูการแสดงของบุตรหลานของตน หรือผู้ที่มีจิตศรัทธาและเห็นประโยชน์ของการศึกษาก็จะบริจาคเงินสิ่งของให้เป็นรางวัลแก่เด็ก

3.3 งานกีฬาของกลุ่มโรงเรียน ในบางอำเภอจะจัดงานกีฬาของกลุ่มโรงเรียนในวันประถมศึกษา คือวันที่ 25 พฤศจิกายน แต่ในบางอำเภอจัดตรงกับวันปีใหม่ วัตถุประสงค์ในการจัดงานกีฬาของกลุ่มโรงเรียนก็เพื่อจะคัดเลือกตัวนักกีฬาจากกลุ่มโรงเรียนไปแข่งขันในระดับจังหวัด แต่ละกลุ่มโรงเรียนจะมีเงินทุนจากทุกโรงเรียนในกลุ่มมาทำอาหาร เพื่อจัดเลี้ยงแก่นักกีฬาและครูที่มาร่วมงาน และเช่นเดียวกับงานอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดก็จะต้องขอความร่วมมือจากผู้มีศรัทธาในการที่จะบริจาค เครื่องดื่ม ของรางวัล เสื้อทีมของแต่ละกลุ่ม หมวก ฯลฯ

3.4 งานประจำปีของโรงเรียน วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ก็เพื่อที่จะหารายได้ให้แก่โรงเรียน งานประจำปีของโรงเรียนนี้ในบางปีก็จัด บางปีก็ไม่จัด เพราะต้องแล้วแต่คณะกรรมการการศึกษา สภาพความพร้อมของคนในชุมชน และความต้องการในสิ่งที่จำเป็นของโรงเรียน เพื่อประโยชน์ของบุตรหลานของคนในชุมชน หรือเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนเอง เช่น หอสมุด หอพยาบาล ฯลฯ ในการจัดงานประจำปีของโรงเรียนจะมีการแสดงความสามารถของนักเรียนในค่านต่าง ๆ เช่น รำ แสดงผลงานของเด็ก ถ้าโรงเรียนใดมีทุนทรัพย์มาก หรือมีคณะกรรมการที่เข้มแข็งมีความร่วมมือร่วมใจกันดีก็อาจจะจัดหาวงดนตรีลูกทุ่ง ซึ่งกำลังอยู่ในความสนใจของชุมชนมาแสดง จัดภาพยนตร์มาฉาย แล้วเก็บเงินผู้ที่มาชม ในการจัดงานประจำปีนี้ถ้าโรงเรียนใดจัดได้ยิ่งใหญ่ หาเงินได้มาก ก็เท่ากับเป็นการประกาศเกียรติคุณของโรงเรียนได้มากเช่นกัน

งานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ ในบางกิจกรรมก็จัดขึ้นตามนโยบายของทางราชการ บางกิจกรรมครูใหญ่หรือคณะครู กรรมการการศึกษาก็เป็นผู้ริเริ่มจัดขึ้น ถ้าเป็นกิจกรรมที่จัดตามนโยบายของทางราชการนั้น โรงเรียนก็จะไปขอความร่วมมือจากชาวบ้านในรูปของ เงิน แรงงาน หรือสิ่งของบางอย่าง แต่ถ้าวโรงเรียนใดตั้งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของทหารก็จะได้รับความช่วยเหลือจากทหารด้วยตามแต่โรงเรียนจะขอ ส่วนกิจกรรมที่โรงเรียนเป็นผู้ริเริ่มจัดทำขึ้น เมื่อประชุมปรึกษากันแล้วก็จะพยายามดึงชาวบ้านเข้ามาให้ความร่วมมือ

บทบาทของครูในกิจกรรมของชุมชน

ในการที่ประเทศชาติจะเจริญรุดหน้าได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันอย่างจริงจังของประชาชนทุกฝ่ายทั้งในเขตชนบทและเขตเมือง นอกจากนี้ยังต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนให้ทันสมัย ระดมทรัพยากรมาใช้อย่างเต็มที่ จึงจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคมที่จำเป็นต่อการพัฒนาได้รวดเร็วและราบรื่นยิ่งขึ้น (Wilbur 1964: 246) แต่การที่ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ค่อยพัฒนาอยู่อีกมากนั้น เป็นเพราะเรายังมิได้ใช้ทรัพยากรทั้งคนและวัตถุให้เกิดประโยชน์เต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในวงการศึกษา อันได้แก่ ครูถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติของวิทยาลัยครู พุทธศักราช 2518 ให้ครูประถมศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของคนในชนบท และนอกจากนี้วิทยาลัยครูมีวัตถุประสงค์ที่จะทำนุบำรุงวัฒนธรรมและให้บริการทางวิชาการแก่สังคม โดยหาโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมโดยเต็มใจในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นโดยเฉพาะชนบท เพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพและความเข้าใจอันดีงามระหว่างโรงเรียนและท้องถิ่น (กรมการฝึกหัดครู 2525: 1-3) ดังนั้นโรงเรียนและครูควรมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนรับผิดชอบชุมชนด้วย และในการที่จะช่วยเหลือชุมชนได้นั้น โรงเรียนจำเป็นต้องสำรวจชุมชนนั้น ๆ เสียก่อนว่ามีลักษณะโครงสร้างอย่างไรซึ่ง Kindred ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งที่โรงเรียนควรจะทำควรสำรวจ ได้แก่ (Kindred 1957: 159-160)

1. ลักษณะทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ
3. ลักษณะขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ศาสนา
4. สวัสดิภาพของชุมชน

เมื่อครูหรือโรงเรียนสำรวจชุมชนแล้วก็จะสามารถให้บริการต่าง ๆ แก่ชุมชนได้ตรงกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะครูมีบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ ในการที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของชุมชนดีขึ้น ทำให้การพัฒนาชุมชนได้ผล (โกลินทร์ ริงสยาพันธ์ 2525: 81-89) กล่าวคือ

1. บทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิดในชุมชน ซึ่งครูสามารถปฏิบัติได้ดังนี้
 - 1.1 ช่วยกระตุ้น ริเริ่ม ชี้นำ และสร้างความสนใจแก่สมาชิกในชุมชนในการที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ
 - 1.2 ช่างวางโครงการ และแนะนำการจัดโครงสร้าง ระบบของการทำงาน
 - 1.3 ช่วยทำความเข้าใจในข้อความอันไม่กระจ่างแก่สมาชิก

1.4 ช่วยเหลือให้ลดการโต้เถียงที่ไม่จำเป็น

2. บทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถแยกเป็นบทบาทย่อย ๆ ได้ดังนี้

2.1 เป็นผู้นำในการเสนอนวัตกรรมและวิธีการใหม่ ๆ (Inventor)

2.2 เป็นผู้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม (Organizer) หรือทำให้เกิดองค์กร เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน ฯลฯ

2.3 เป็นผู้ประสานความคิดความเข้าใจ เป็นตัวเชื่อม (Coordinator) ระหว่างสมาชิก เป็นผู้ช่วยเหลือติดต่อกับบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก

2.4 เป็นผู้ให้การศึกษา (Educator) เป็นผู้ให้ความรู้ความคิด การจัดฝึกอบรม จัดทัศนศึกษาหาความรู้

2.5 เป็นผู้คอยกระตุ้นหรือยั่ว (Stimulator) เป็นผู้คอยกระตุ้น คอยเร้าเร่งเร่า ชักนำให้กำลังใจแก่คน หรือสมาชิกในชุมชนไม่ให้เฉื่อยชา ท้อถอย

2.6 เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก (Facilitator) เช่น ให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ช่วยการสื่อสาร ขนส่ง ฯลฯ

บทบาทของครูในกิจกรรมคานเสรษฐกิจและอาชีพในชุมชน

ในการที่ชุมชนจะมีความสามารถทางเศรษฐกิจ จะต้องรู้จักที่จะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต และรู้จักออกแบบ ประกอบอาชีพให้เหมาะกับสภาพท้องถิ่น สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากสังคมภายนอก (กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ 2518: 94-95) ซึ่งครูและโรงเรียนจะสามารถช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนได้ในลักษณะของการใช้เนื้อที่ในบริเวณโรงเรียนเป็นที่สาธิตการเกษตร สาธิตการเลี้ยงไก่พื้นเมือง หรือไก่พันธุ์ต่างๆ การเพาะเห็ดฟาง ฯลฯ เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สอนให้คนในท้องถิ่นรู้จักการอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า สอนให้รู้จักวิธีการสาธิตอาชีพที่สนใจ ซึ่งทำมาจากไม้ไผ่ในท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วครูจะเป็นผู้แนะนำการจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จัดตั้งสหกรณ์ประจำหมู่บ้าน หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความอบรมอาชีพแก่ชุมชน

บทบาทของครูในกิจกรรมคานการ เมืองการปกครองชุมชน

การ เมืองการปกครองของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบท มีกำนันผู้ใหญ่บ้านคอยสอดส่องดูแล และประสานงานระหว่างหน่วยราชการในระดับสูงกับประชาชนทั่วไป ซึ่งนอกเหนือจากนโยบายและโครงการของรัฐบาลแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านอาจขอรองให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำงานในลักษณะที่จะอำนวยความสะดวกแก่ส่วนรวม งานส่วนรวมที่ชาวบ้านยินดีให้ความร่วมมือมากที่สุดคือ งานที่ส่งผลทางวัตถุ คือ สามารถมองเห็นและใช้ประโยชน์ ให้ความสะดวกในการดำรงชีวิตได้ เช่น การสร้างถนน ดังนั้นครูก็จะมีบทบาทในการที่จะเป็นผู้ที่คอยชักนำชักชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมโครงการ -นอกจากนี้แล้วในการที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการเลือกตั้ง ครูก็เป็นบุคคลหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทไม่น้อยกว่าเจ้าหน้าที่ของกรมการปกครอง ซึ่งจากงานวิจัยของ Grossman (1981: 649A) พบว่า ครูเป็นกุญแจดอกสำคัญในการที่จะถ่ายทอดความรู้ ทักษะและรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย เพราะจากงานวิจัยของชัยรัตน์ พัฒนเจริญ (2518: 54) เรื่องการวิเคราะห์การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่าประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งน้อย และส่วนใหญ่ที่ไม่ไปเลือกตั้ง ไม่ได้ไปเพราะความรู้สึกสำนึกในหน้าที่ทางการเมือง แต่ไปเพราะถูกขอร้องจากเจ้าหน้าที่และผู้สมัคร ครูจึงเป็นผู้นำแนวทางและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับความรู้ในทางการเมืองแก่ชาวบ้าน

บทบาทของครูในกิจกรรมคานวัฒนธรรมประเพณี

ในปัจจุบันนี้ความเจริญทางด้านวัตถุมีอัตราสูงและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการบีบคั้นทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการคานการขนส่ง ทำให้วัฒนธรรมถ่ายเทและหลั่งไหลเข้ามาอย่างมากมาย (สมภาพ ทองจีน 2525: 36) ทำให้วัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงและทำให้คนในชุมชนชนบทบางส่วนเสื่อมความนิยมในวัฒนธรรมไทยที่ดั้งเดิม จนทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อคุณลักษณะที่ดีที่เคยปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความร่วมมือร่วมใจเสียสละเพื่อส่วนรวม เกิดปัญหาทางคานวัฒนธรรมประเพณี แม่วาวัคหรือสถาบันทางศาสนาจะมีส่วนแก้ไขได้แต่วัคก็มีข้อจำกัด กล่าวคือ วัคไม่สามารถรับลูกหลานของชาวบ้านที่สนใจต่อการเรียนรู้ได้หมดทุกคน เนื่องจากประชากรมีการเพิ่มอย่างรวดเร็ว และวัคไม่สามารถให้การศึกษาแก่ผู้หญิงได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะ

กล่อมเกลาลักษณะนิสัยของเยาวชนให้อยู่ในกรอบแห่งประเพณีอันดีงาม ครูจะเป็นผู้ที่ช่วยฟื้นฟู
 ศิลปวัฒนธรรมที่ดีของชาติ ซึ่ง ชำนาญ แก้วกะตา (2526: 59) ได้ทำการวิจัยเรื่องความ
 คิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการอนุรักษ์และสืบทอด
 คติชาวมานออีสาน พบว่า ครูมีความเห็นด้วยอย่างมากกับนักคิดที่เห็นว่าหากครูไม่อนุรักษ์และสืบ
 ทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านแท้ ๆ ว่าจะทำให้ชาติสูญเสียความมีเอกลักษณ์ นอกจากนี้ครูยังมีหน้าที่
 โดยตรงที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีของชุมชนที่จัดขึ้น เช่น การทำบุญในเทศกาล
 ต่าง ๆ พิธีบวช การแต่งงาน ฯลฯ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนด้วย

บทบาทของครูในกิจกรรมค่านิยมชุมชน

ในสังคมไทยปัจจุบันยังขาดคุณภาพชีวิต ในส่วนที่ถือว่าเป็นมาตรฐานการครองชีพขั้น
 มูลฐาน (นิพนธ์ คันธเสวี 2525: 55) และเครื่องชี้ภาวะสังคมได้ก็คือ การที่ประชาชนจะ
 ไม่เป็นโรคขาดอาหาร มีสภาพร่างกายที่แข็งแรง เครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องใช้สอยตามความจำ
 เป็นที่สะอาด ปลอดภัย มีการรักษาโรคประจำท้องถิ่นในราคาที่เหมาะสม ดังนั้น กิจกรรมค่าน
 การส่งเสริมค่านิยมของชุมชนหรือที่เรียกว่าเป็นกิจกรรมค่านิยมสาธารณสุขมูลฐาน ได้แก่ การ
 รักษาสุขภาพ การส่งเสริมโภชนาการ การสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การจัดหาน้ำสะอาด การ
 อนามัยแม่และเด็ก การวางแผนครอบครัว การเสริมภูมิคุ้มกันโรค การควบคุมโรคระบาด
 ในท้องถิ่น การรักษาโรคภัย ๆ ที่พบบ่อย ๆ และการจัดหายาไว้ใช้ในชุมชน (บัญญัติ เขียวระดม
 2524: 16) ซึ่งในการส่งเสริมกิจกรรมค่านิยมนี้ครูเป็นผู้มีบทบาทอย่างมาก โดยการเป็นผู้เผยแพร่
 แพร่ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัยแก่ชาวบ้าน ประสานงานกับอนามัย โรงพยาบาล
 กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ในการชักชวนให้ประชาชนไปฉีดยา ฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคต่าง ๆ เขา
 ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข เพราะครูเป็นบุคคลที่ชาวบ้าน
 ให้ความเคารพอยู่แล้ว ชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น การที่เกิดภาวะ
 โรคขาดอาหาร ครูก็จะเป็นผู้สอนโภชนาการ สอนให้ประชาชนรู้ถึงอาหารชนิดต่าง ๆ ที่จะ
 นำมาประกอบเป็นอาหารที่มีคุณค่า หรือจัดเตรียมหนังสือ เอกสารความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การ
 ใชยาชนิดต่าง ๆ

บทบาทของครูในกิจกรรมคานันันทนาการชุมชน

นันทนาการ เป็นการพักผ่อนหย่อนใจที่ถือว่าเป็นกิจกรรมชุมชนที่จะต้องจัดให้มีขึ้น ทั้งนี้ เพราะคนเราย่อมจะไม่ทำงานตลอดเวลา และเมื่อมีเวลาว่าง ถ้าใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง อาจจะเป็นการทำลายทรัพย์สินหรือสุขภาพของตนได้ เช่น ไปเล่นไฟ เทียวเตร หรือดื่มเหล้า ดิคาเสพติด ดังนั้นนันทนาการในชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการนำกิจกรรมนันทนาการมาใช้ในยามว่างนั้น จะก่อให้เกิดผลดีแก่ร่างกายและจิตใจอย่างมาก จะก่อให้เกิดความสนิทสนมกัน เช่น การเล่นเกม การเล่นดนตรี การทัศนจร ฯลฯ แต่คนในชุมชนมักจะไม่มองไม่เห็นถึงความสำคัญของการนันทนาการมากนัก เนื่องจากต้องนำเวลาไปใช้ในการทำมาหากิน จึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะแนะนำ ชักชวน ชี้ให้ชุมชนเห็นถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรม โดยครูอาจจะชักชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเล่นเกมกีฬา แนะนำวิธีการเล่นเกมที่น่าสนใจ จัดทำสถานที่ที่จะใช้พักผ่อนหย่อนใจในโรงเรียน ทำสนามเด็กเล่น สวนหย่อมของหมู่บ้าน หอสมุด เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างครูและชาวบ้าน ฯลฯ

ผลงานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมคานันันทนาการต่าง ๆ ในชุมชน

ในปี พ.ศ. 2525 นลินี ศันฐานิทย ไคศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจในชนบทไทย ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านที่มีโครงการพัฒนาของรัฐ และหมู่บ้านที่ไม่มีโครงการพัฒนาใดพบว่า ครูเป็นบุคลากรที่หลายหน่วยงานพยายามจะสร้างความสัมพันธ์ด้วย เพื่อให้ครูซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาดีที่สุดในหมู่บ้าน และมีแนวโน้มที่จะเข้าใจการพัฒนามากที่สุด ได้เป็นผู้แนะนำชาวบ้านในการเข้าร่วมโครงการพัฒนา ลักษณะดังกล่าวไม่ปรากฏในหมู่บ้านหนองแวง อันเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการพัฒนาเลย ครูในหมู่บ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแต่อย่างใด นอกจากนี้ข้าราชการผู้ใหญ่จากอำเภอเข้ามาในหมู่บ้านจึงจะมีครูใหญ่มาร่วมต้อนรับ สาเหตุที่ครูไม่สนใจกับการพัฒนา คือ การที่ครูไม่ได้เป็นคนในหมู่บ้าน จึงไม่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้าน

ส่วนในหมู่บ้านที่ไม่ได้อยู่ในโครงการพัฒนาของรัฐบาล ครูใหญ่มีบทบาทในการพัฒนา มากโดยร่วมกับพัฒนาการประจำหมู่บ้าน ในการสำรวจเศรษฐกิจของชาวบ้านทั้งหมู่บ้าน ทำเป็น แผนผังของหมู่บ้านเพื่อร่วมกันวางโครงการตัดถนน ซุกบ่อน้ำ ฯลฯ ครูใหญ่ในหมู่บ้านจะมีความ สัมพันธ์กับชาวบ้านทั่วไปและลักษณะการขอความช่วยเหลือ ทำให้ชาวบ้านมักจะเชิญมาร่วมงานเสมอ

ปรีชา ตงมณี (2521: 105) ได้วิจัยเรื่องทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร ได้พบ ว่า ครูประถมศึกษาทั้งชายและหญิงมีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยเหมือน ๆ กัน ครูประถมศึกษาทั้งชายและหญิงมีอายุระหว่าง 19-50 ปี มีทัศนคติ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการมี สิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีสิทธิในการรับรู้และสอบถามการดำเนินงานการปกครองส่วน ท้องถิ่นของผูวราชการจังหวัดและนายอำเภอ การมีสิทธิเข้าสอจดสอสอบถามร่วมมือในการ ปฏิบัติงานของรัฐบาล

นอกจากนี้ยังได้พบว่า ครูประถมศึกษาทั้งชายและหญิงที่มีอายุระหว่าง 19-50 ปี มี ทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวกับความสำนึกและความสนใจ ในเรื่อง ความรู้สึกอยากจะทำร่วมกับรัฐบาล ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประชาชน การ สร้างความเชื่อมั่น ความมั่นคงปลอดภัยแก่สังคมและชีวิตทรัพย์สินของประชาชน และสนับสนุน ร่วมมือกับรัฐบาลช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการคมนาคม

ประยงค์ บัทรสมบุญ (2523: 139) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ครูประชาบาล จังหวัดอุบลราชธานี ผลปรากฏว่า ครูประชาบาลส่วนใหญ่มีบุคลิกภาพทั้งแบบ ประชาธิปไตยและอำนาจนิยมในระดับค่อนข้างสูง แต่ครูประชาบาลชายกับครูที่มีระดับการศึกษา สูงมีแนวโน้มจะมีบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ครูประชาบาลหญิง กับครูที่มีระดับการศึกษาต่ำมีแนวโน้มจะมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม และมีส่วนร่วมทางการเมือง ต่ำ แต่อายุและเซขปฏิบัติการสอนไม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกต่างในบุคลิกภาพและการ มีส่วนร่วมทางการเมืองของครูประชาบาล

กมล รอดคล้าย (2526: 70-73) ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์ และสืบต่อวัฒนธรรมไทย พบว่า ครูภาษาไทยมีความเห็นด้วยอย่างมากที่สุดว่า ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนมีการฝึกมารยาท และปฏิบัติตนที่ดีต่อสังคม ควรจัดให้มีการอบรมความรู้ ค่านิยมธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการฟื้นฟูงานด้านศิลปะและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน และครูภาษาไทยควรเข้าร่วมกับกิจกรรมท้องถิ่น งานประเพณีต่างๆ ให้ครูทำการศึกษา ทำความเข้าใจนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน แสดงความกตัญญูต่อบุพการี มีความกรุณาเมตตาต่อผู้อื่น ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และแต่งกายเหมาะสมตามธรรมเนียม ประเพณีอันดีของไทย

วชิระ สิงหเสนทร์ (2523: 60) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการให้บริการสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัวของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการสัมภาษณ์หญิงวัยเจริญพันธุ์ในเรื่องการเจ็บป่วย ถ้ามีผู้ป่วยเกิดขึ้นในบ้านจะไปปรึกษาใครก่อน พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 83.5 ไปปรึกษาเพื่อนบ้านญาติพี่น้อง ร้อยละ 3.8 ไปปรึกษาเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 3.2 ปรึกษากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 0.1 ปรึกษาครู และร้อยละ 6.2 ไม่ปรึกษาใครเลย

อำไพ วิทย์วิโรจน์ (2521: 47) ได้ศึกษาบทบาทของครูต่อการวางแผนครอบครัวในชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตชนบท พบว่า ความเห็นของครูในค่านิยมบทบาทของตนเองต่อชุมชนกับเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ครูมีความเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการออกไปมีบทบาทในชุมชนถึง ร้อยละ 94.00 แต่อุปสรรคที่สำคัญคือ เวลาที่จะใช้ในการปฏิบัติงาน ครูไม่มีเวลาเลย ร้อยละ 14.67 มีเวลาน้อย ร้อยละ 47.67 และมีเวลาพอสมควร ร้อยละ 36.00 ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิกับความคิดเห็นค่านิยมบทบาทของครูในชุมชนพบว่า ครูที่มีวุฒิ ป.ดศ. สูงขึ้นไป มีความเห็นด้วยกับการที่ครูจะเข้าไปมีบทบาทในชุมชนมากกว่าครูที่มีวุฒิ ป.ศ. คน หรือต่ำกว่า ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า วุฒิปริญญาสูงทำให้ครูมีความมั่นใจในตัวเองสูงกว่าผู้ที่ไม่มีวุฒิต่ำ

ชวัช คันโทภาส (2521: 102) ได้ศึกษาบทบาทของโรงเรียนชุมชนในประเทศไทย ต่อการพัฒนาชุมชน เขตการศึกษา 12 พบว่า ร้อยละ 55.43 ของผู้ตอบทั้งหมดให้ความเห็นว่า ผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนไม่เคยทำหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามยังมีผู้ตอบอีกร้อยละ 40.33 กลับให้ความคิดเห็นว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนเคยทำหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ส่วนร้อยละ 4.24 ไม่ตอบแบบสอบถามในเรื่องนี้

ในด้านการมีส่วนร่วมช่วยทำหน้าที่ส่งเสริมแนะนำให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพ พบว่า ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชน ร้อยละ 54.95 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีมากที่สุด ไม่เคยทำหน้าที่ส่งเสริมแนะนำการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับวิชาชีพที่ประกอบอยู่ในชุมชนของตน ร้อยละ 41.75 เคยทำหน้าที่ดังกล่าว

ในด้านการมีส่วนร่วมทำหน้าที่ส่งเสริมประชาชนในชุมชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนชุมชนตามความเห็นของครู และกรรมการโรงเรียนชุมชนพบว่า ร้อยละ 52.36 กล่าวว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนในชุมชนไม่เคยทำหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ร้อยละ 43.40 เคยส่งเสริม และอีกร้อยละ 4.24 ไม่ตอบแบบสอบถามข้อนี้

Yatsushiro (1966: 90-92) ได้ศึกษาระบบการศึกษาในหมู่บ้าน 5 แห่งในจังหวัดนครพนม พบว่า ครูเป็นที่เคารพอย่างสูงและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ชาวบ้านร้อยละ 78 เห็นว่าครูช่วยพัฒนาหมู่บ้าน เพราะครูเป็นผู้ที่มีความรู้ดีกว่าคนอื่น ๆ จึงให้ความร่วมมือกับหน่วยราชการแทนชาวบ้านได้ดีกว่า และชาวบ้านก็อยู่เสมอว่าราชการเป็นผู้ที่มีความรู้ ท่องหาคนที่มีความรู้ไปพูดจึงจะไม่เสียเปรียบ ผู้มีอิทธิพลหรือคนรวย เป็นเพียงแต่ผู้ที่มีเงินคางจางแต่ครูจะเป็นผู้นำทางความคิดของชาวบ้านทั้งหมด

จากการวิจัยดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่สามารถให้ทั้งความรู้ ส่งเสริมความคิด และวิจารณ์ญาณแก่คนในชุมชน